

آقا علی مدرس زنوزی

آقا علی معروف به علی مدرس، فرزند حکیم نامدار و مؤسس حوزه‌ی فلسفی تهران ملاعبدالله زنوزی، پس از تلمذ نزد پدر و اساتید بزرگ فلسفه و عرفان در تهران، اصفهان و قزوین برکرسی تدریس فلسفه و حکمت در مدرسه‌ی سپهسالار تهران قرار گرفت و قریب به چهل سال به تدریس حکمت و فلسفه پرداخت؛ و چراغ حکمت متعالیه را روشن نگاه داشت

.....

زاد و زندگی

آقا علی معروف به علی مدرس، فرزند حکیم نامدار و مؤسس حوزه‌ی فلسفی تهران ملاعبدالله زنوزی، پس از تلمذ نزد پدر و اساتید بزرگ فلسفه و عرفان در تهران، اصفهان و قزوین برکرسی تدریس فلسفه و حکمت در مدرسه‌ی سپهسالار تهران قرار گرفت و قریب به چهل سال به تدریس حکمت و فلسفه پرداخت؛ و چراغ حکمت متعالیه را روشن نگاه داشت.

آثار علی مدرس زنوزی

تعلیقات بر اسفار اربعه که به جز حواشی محدودی بر سفر نفس (1) مابقی چاپ نشده که اخیراً به وسیله‌ی محسن کدیور جمع‌آوری و چاپ گردیده است.

این تعلیقات در طول چندین دوره تدریس اسفار یعنی در حدود سی سال به رشته تحریر درآمده است. (2) سبیل الرشاد فی اثبات المعاد، رساله وجود رابطی و رساله حمله در ابتداء تعلیقات بر اسفار بوده که حکیم متأله آنها را به صورت رساله‌ای مستقل درآورده است. بدایع الحکم از آثار مهم حکیم مؤسس است که در جواب به سؤالات هفت گانه بدیع الملک میرزا با مقدمه‌ای زیبا به فارسی سره و با جستجوی کم نظیر به طرح و بحث در «وجود» و مسائل آن و حضرت حق تبارک و تعالی می‌پردازند. استاد دانشمند مرحوم مهدی حائری درباره این اثر آورند که:

«او در کتاب بدیع الحکم و سایر رسالات خود پیوسته در جستجوی راه حل‌های تازه‌ای برای مشکلات فلسفه می‌باشد و چندان به تقریر و تحریر فلسفه صدرالمآلهین نمی‌پردازند.

حکما ماهیت را سه قسم دانند: «به شرط لا»، «به شرط شی» و «لا به شرط»؛ و مقسم را در این سه قسم، ماهیت من حیث هی برمی‌شمرند و کلی طبیعی را همین «لا به شرط مقسمی» و ماهیت من حیث هی می‌دانند. اگر چه برخی کلی را «لا به شرط مقسمی» دانسته‌اند. حکیم مؤسس این مبنا را قول ندارد و تحلیل نوینی عرضه می‌دارد، از نظر وی، ماهیت من حیث هی هرگز مقسم اعتبارات سه گانه ماهیت نمی‌باشد و نباید آن را همان لا به شرط مقسمی دانست. زیرا در این اعتبار نظر عقل متوجه حاق ذات ماهیت است و جز ذات و ذاتیات چیز دیگری را مد نظر ندارد تا ماهیت را با آن مورد لحاظ قرار دهد و این همان کلی طبیعی است.»

«آقا علی مدرس زنوزی پسری داشت به نام حسن که لقب شرف‌الملک به او داده شد و چون حج‌گزار حاجی شرف‌الملک شد و نام خانوادگی خود را فلسفی انتخاب کرد و در استانبول یونانی ازدواج کرد و روز یکشنبه 23 آذر 1320 درگذشت.» (3)

ارتحال حکیم

«حکیم مؤسس آقا علی مدرس زنوزی - در شب شنبه هفدهم ذیحجه سال 1307 ه.ق. رحلت فرمود و در حوالی ضریح مطهر امامزاده حمزه (ع) به زوایه مقدسه‌ی ری دفن گشت.» (4)

«وی حکیمی بسیار متواضع و دارای وقار و متانت و صفای باطنی بود، آن چنان که به نور الهی نظر می‌کرده بر خفاها و کنه ضمائر؛ و در صفای باطن و تهذیب سیر و ارشاد نیز هدایت به سوی راه راست نموده، پیوسته از زمره‌ی طالبین حق دستگیری می‌نموده است.» (5) «در استخاره و تقال به قرآن کریم نظری آن چنان که صائب دارد که اخبار از ضمیر و غایب می‌کند.» (6)

مقایسه آقا علی مدرس و حاج ملاهادی سبزواری

آقا علی مدرس زنوزی تهرانی و حاج ملاهادی سبزواری هم عصر و هم مشرب بودند؛ جز اینکه یکی در دارالخلافه‌ی تهران عهد ناصری و دیگری در شهر سبزواری به سر می‌برده است و با این حال که در تهران شخصی مانند آقا علی حکیم تدریس می‌کرد و سی، چهل شاگرد داشته است ولی حاج ملاهادی سبزواری چهار صد شاگرد در سبزواری داشته است.

مهدی حائری در مقایسه بین دو حکیم آورده است که: حکیم سبزواری با آن همه تبحر و روشن‌بینی، قدرت تخریبی و تاسیسی او بسیار ناچیز است و نمی‌توان او را در عداد بنیانگذاران حکمت نوین اسلامی یاد نمود. او در حاشیه اسفار همچون خواجه‌ی طوسی اقلیدس را تحریر کرده، مشرب حکمت متعالیه‌ی صدرالمآلهین را [در] نهایت ظرافت و استادی تقریر و تحریر کرده است؛ و با آنکه پس از او حواشی بسیاری بر اسفار تعلق شده مع‌الوصف تاکنون حاشیه سبزواری اجودالحواشی محسوب می‌شود؛ و منظومه و شرح آن و سخنانی را که از اسفار آموخته است تلخیص و ترتیب نموده و از این راه خدمت شایان دیگری به طلاب فلسفه انجام داده است. آقا علی مدرس زنوزی که از پیشروان کاروان خرد در زمان پیش بوده، بیش از حکیم سبزواری از قریحه‌ی نقادی و ابتکار بهره داشته است.

بعضی از آرای فیلسوفانه این مدرس عالی مقام حکمت در محافل علمی مشهور است که از جمله‌ی آنها تقسیمات او در اعتبارات ماهیت است و همچنین نظریه ابتکاری او در معاد جسمانی و در حمل و هویت و بسیاری از مسائل معظمه‌ی فلسفه.» (7)

پی نوشتها

1. صدرالمألهين شيرازي، اسفار اربعه ، چ بيروت، ج 8، صص 2 - 114
2. محسن كديور، نشرية نامه مفيد ، شماره 12، تعليقات اسفار اربعه حكيم و مؤسس آفعللي مدرس تهراني، ص 97.
3. يادداشتهاي قزويني، ج 8، ص 193.
4. توضيحات الماثر و الاثر ، حين محجوبي، ص 764.
5. طرائق الحقائق و نعباء البشر ، ص 236.
6. الماثر و الاثر، ص 99.